

Nr 261.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för anskaffande av röstsedlar och kuvert m. m. att användas vid folkomröstning angående rusdrycksförbud; given Stockholms slott den 5 maj 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag, förslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Åkerman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 5 maj 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Åkerman anmäler ärende angående anslag för anskaffande av röstsedlar och kuvert m. m. att användas vid folkomröstning angående rusdrycksförbud samt anför härvid:

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 227 häft. (Nr 261.)

I skrivelse den 8 april 1922, nr 104, har riksdagen, under åbe-ropande av vad som anförts i första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 11, tillkännagivit, att riksdagen i anledning av en inom riksdagen väckt motion med förslag till lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud för sin del antagit bland annat ett av första lagutskottet i dess berörda utlåtande framlagt förslag till dylik lag.

Den av riksdagen sålunda antagna lagen har den 28 april 1922 blivit godkänd jämväl av Kungl. Maj:t; och har lag i ämnet givits samma dag (nr 176).

Ifrågavarande folkomröstning kommer att för statsverket medföra vissa kostnader. Med avseende härå har första lagutskottet i sitt utlåtande, under framhållande att utskottet funnit sig sakna befogenhet att hemställa om anslag för ändamålet, förutsatt, att Kungl. Maj:t skulle beträffande kostnadsfrågan till riksdagen inkomma med den framställning, som erfordrades.

När jag nu går att upptaga denna fråga, må till en början erinras om den enligt förevarande lag fastställda ordningen för omröstningens utförande.

*Ordningen för
förbudsom-
röstningens
utförande.*

Enligt lagen skall under år 1922 genom sådan allmän folkomröstning, som i § 49 mom. 2 regeringsformen omförmäles, folkets mening inhämtas angående införandet av fullständigt rusdrycksförbud. Den, som önskar, att en lag om fullständigt rusdrycksförbud i riket måtte antagas, röstar därvid ja; den, som icke önskar detta, röstar nej. Rätt att deltaga i omröstningen tillkommer jämlikt nämnda stadgande i regeringsformen en var, som är röstberättigad vid val till riksdagens andra kammare. För omröstningen indelas riket i omröstningsdistrikt. Kommun eller del av kommun, som vid val till riksdagens andra kammare bildar ett valdistrikt, skall utgöra ett omröstningsdistrikt. Omröstningsförrättare är inom varje omröstningsdistrikt den, som vid val till riksdagens andra kammare är valförrättare. Omröstningen skall äga rum å för hela riket gemensam dag, som av Konungen bestämmes.

Vid röstningen skola begagnas ja- och nej-sedlar av vitt papper utan kännetecken; och skola röstsedlar, lika till storlek och beskaffenhet, finnas tillgängliga för de röstande. Sedlarna skola vid röstningen inläggas i särskilda kuvert, vilka vid omröstningsbordet skola tillhandahållas de röstande. Kuverten skola vara av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet samt på framsidan försedda med en utskärning av ungefär sex kvadratcentimeters storlek. Röstsedelns skall så placeras i kuvertet, att sedelns baksida täcker utskärningen i kuvertet.

Å den i utskärningen synliga röstsedeln skall ordförande vid omröstningsförrättning intrycka en stämpel, innehållande bokstaven M, därest den röstande är man, och bokstaven K, därest den röstande är kvinna.

I överensstämmelse med ordningen vid val till riksdagens andra kammare må äkta make ingiva röstsedel genom den andra maken. Vill make begagna sig av sådan rätt, skall röstsedelsförsändelse anordnas. Därvid inlägges röstsedeln i ett innerkuvert med utskärning som nyss nämnts, varefter sagda kuvert inneslutes i ett ytterkuvert. Nämda båda kuvert skola vara av ogenomskinligt papper samt försedda med ändamålsbeteckning enligt av Kungl. Maj:t fastställt formulär, varjämte å ytterkuvertet skall upptagas i viss ordning uppställd förklaring, att vid röstsedelsförsändelsens iordningställande föreskrivna former iakttagits, ävensom vittnesintyg däröver. För försändelse må ej brukas andra kuvert än nu omförmäls, och skola dylika kuvert tillhandahållas genom statsverkets försorg samt finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i kommunalnämnd samt i stad hos magistraten eller stadsstyrelsen ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten eller stadsstyrelsen uppdrager att i sådant hänseende tillhandaga de röstande.

Vidare må, likaledes i enlighet med vad som gäller vid val till riksdagens andra kammare, röstande, som tillhör viss yrkes- eller tjänstegrupp, vid hinder för den röstandes personliga inställelse vid omröstningsförrättningen på grund av yrkets eller tjänstens utövning, avgiva röstsedel genom försändelse till länsstyrelsen. Vid dylik försändelse skall användas innerkuvert med utskärning, ändamålsbeteckning och vidhängande blankett, å vilken sistnämnda tecknas upplysning rörande den röstandes yrke eller tjänst och föreliggande hinder för inställelsen m. m. ävensom intyg härom av vittne. Nämda innerkuvert skall inläggas i ytterkuvert upptagande ändamålsbeteckning samt uppgift om innehållet m. m. Andra kuvert än de nu sagda må ej begagnas. Även dessa kuvert tillhandahållas genom statens försorg. Kuverten fördelas genom ordförande eller ledamot i vederbörande kommunalnämnd och i stad genom tjänsteman, som av magistraten eller stadsstyrelsen förordnas, samt härjämte beträffande personer, som utöva militärtjänst, genom truppförbands eller krigsfartygs chef eller den han i sitt ställe förordnar, beträffande sjömän genom sjömanshusombudsman och beträffande personal vid lots- och fyrväsendet genom lotskapten, överlots, fyrmästare m. fl. Utomlands kunna kuvert utbeaktas hos svensk konsul eller, där den röstande tillhör besättning eller annan personal å svenskt fartyg, hos dettas befälhavare eller dennes närmaste man.

Vad beträffar övriga i lagen föreskrivna anordningar med anledning av omröstningen märkes att, sedan inom varje omröstningsdistrikt röstningen avslutats och sammanräkning av de avgivna rösterna skett, röstsedlarna skola inläggas och förvaras i särskilda omslag, allt efter som de avgivits av män eller av kvinnor samt röstsedlarna blivit godkända eller underkända. Varder, efter det själva röstningen i omröstningsdistrikt avslutats, nödvändigt att uppskjuta eller avbryta förrättningen, skola alla röstsedlarna förvaras i förseglade omslag till dess förrättningen åter kan företagas. Vid förrättning för röstsammanräkning, vilken äger rum dels för varje omröstningsdistrikt genom röstförrättaren och dels länsvis genom länsstyrelsen, skall föras protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

Vidare skall, sedan dag för omröstningen blivit beständ, länsstyrelse genom kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i vissa tidningar, tillkännagiva dag och tid för röstningen samt omröstningsställe för varje distrikt. I kungörelsen skall dessutom upptagas propositionen för omröstningen samt lämnas vissa andra meddelanden. Nämda proposition skall jämväl finnas anslagen i omröstningslokalerna.

Enligt 8 § i omröstningslagen bliva erforderliga vissa anordningar med skärmar eller dylikt i omröstningslokalerna för möjliggörande av rösthemlighetens bevarande ävensom stämplars för röstsedlarnas märkande allt efter som de avgivas av man eller kvinna.

Utöver de i nämnda lag omförmälda anordningar synas vissa åtgärder lämpligen böra vidtagas för underlättande av omröstningens säkra utförande. Sålunda torde, i överensstämmelse med vad som skett till ledning vid de senaste valen till riksdagens andra kammare, böra inom justitiedepartementet utarbetas och omröstningsförrättarna tillställas en promemoria rörande röstningens anordnande och förrättande. Likaledes bör iordningställas en promemoria till ledning vid röstsedelförsändelsens anordnande.

Kostnadsberäkning.

Vidkommande bestridandet av de kostnader, som komma att uppstå för omröstningens utförande, givas i 32 § i ifrågavarande lag vissa föreskrifter i sådant hänseende. Där stadgas nämligen, dels att de i 8 § i samma lag omförmälda anordningar för valhemlighetens bevarande samt utgifter för stämplars skola gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga omröstningslokaler, dels ock att kuvert och röstsedlar skola bekostas av statsverket.

Beträffande täckandet av utgifterna för övriga ifrågavarande åtgärder saknas däremot särskilda bestämmelser. Givet torde emellertid med

avseende härå vara, att statsverket avgiftsfritt bör tillhandahålla omförmälda promemorior till ledning vid omröstningen samt att även utgifterna för införande i tidningarna av kungörelsen rörande omröstningens företagande ävensom för de omröstningspropositioner, som skola anslås i omröstningslokalerna, böra bestridas av statsmedel. Detsamma synes, i överensstämmelse med vad som gäller beträffande valkuverten, böra vara fallet med ifrågavarande omslag, vari röstsedlarna skola förvaras. Lämpligt lärer även vara, att formulär för förrättningsprotokollen tillhandahållas genom statens försorg och på dess bekostnad.

Att erhålla en mera exakt beräkning av det anslag, som må komma att tarvas för nu ifrågavarande ändamål, är givetvis svårt. I första lagutskottets omförmälda utlåtande i ärendet har verkställtts ett överslag rörande de belopp, vartill kostnaden för röstsedlar och omröstningskuvert kunde väntas komma att belöpa. Utskottet har härvid utgått från att ett antal av omkring 5,000,000 ja- och nej-sedlar samt 2,500,000 kuvert skulle erfordras och kommer med denna utgångspunkt till en kostnad av tillhoppa 35,000 kronor.

Såsom lagen om förbudsomröstning giver vid handen, är den röstande, för att hans röst skall vara giltig, icke bunden att använda de genom statens försorg tillhandahållna röstsedlarna, och ej heller är omröstningsförrättare, därest allenast iakttages att alla utdelade kuvert äro lika till storlek och beskaffenhet, förpliktad att åt röstande, som personligen inställer sig vid omröstningsförrättning, utlämna av staten tillhandahållna kuvert. Det torde emellertid vara att förutse, att endast i undantagsfall andra än de av staten bekostade röstsedlarna och kuverten komma till användning. Enligt den officiella statistiken utgjorde antalet vid 1921 års val till riksdagens andra kammare röstberättigade personer omkring 3,155,000. Vid nämnda val röstade av dem något över 1,747,000 personer. Vid beräkning av det nu behöfliga antalet röstsedlar får tagas hänsyn till ovissheten rörande antalet röstande samt att av röstande stundom tages en eller annan röstsedel, som sedermera icke kommer till användning, och att röstsedlar i övrigt förstöras ävensom därtill att man måste kunna möta en sådan eventualitet, att övervägande antal röster avgivas för ettdera av de i omröstningspropositionen framställda förslagen. En annan omständighet, som bör tagas i beaktande, är det stora antalet platser, mellan vilka röstsedlarna skola fördelas. Vid andra-kammarvalen 1921 funnos 3,582 valdistrikt, och varje valdistrikt skall nu utgöra ett omröstningsdistrikt. Förutom i distriktens omröstningslokaler böra röstsedlar finnas tillgängliga hos alla, vilka hava skyldighet att tillhandahålla kuvert för röstsedelsförsändelser. Givet är att en uppdelning av

röstsedlar på så många håll skall försvåra beräkningen av det antal röstsedlar, som måste anskaffas, samt att antalet måste tagas högre än annars skulle varit fallet. På grund härav synes icke böra beräknas under 3,000,000 röstsedlar av vardera av de båda slag, varom här är fråga. Enligt upplysning av statens tryckerisakkunnige torde 6,000,000 röstsedlar av lämplig storlek för att, vikta en gång, kunna nedläggas i valkuvertet — vilken ordning för sedlarnas avlämnande synes vara den mest betryggande — kunna, inbegripet tryck å sedlarna, erhållas för ett pris av omkring 11,000 kronor.

Antalet kuvert för inläggning av röstsedlar behöver givetvis icke beräknas lika högt som antalet sedlar. Kuverten komma att utlämnas ett och ett till vederbörande röstande, och något större antal av dem torde fördenskull icke komma att förstöras. Emellertid erfordras flera olika sorters kuvert, nämligen dels de vanliga kuverten för sedlarnas inläggning, då den röstande personligen inställer sig vid omröstningsförrättningen, dels innerkuvert för röstsedelsförsändelse genom make, dels innerkuvert för röstsedlar, som avgivas av till röstning genom röstsedelsförsändelse berättigade yrkes- och tjänstemän, och dels ytterkuvert till röstsedelsförsändelser. Berörda innerkuvert och ytterkuvert skola vara försedda med tryckta anvisningar och ytterkuverten därjämte med formulär för ifyllande, vadan kuverten icke få göras allt för små. Som det synes lämpligt, att alla kuvert, vari röstsedlar direkt skola nedläggas, äro lika stora, böra ovannämnda vanliga kuvert erhålla samma storlek som nyssberörda innerkuvert.

Av ifrågavarande vanliga kuvert torde böra finnas tillgängliga ett antal av omkring 3,000,000, även om hänsyn tages till att en del gifta och bortavarande personer använda sig av röstsedelsförsändelser.

Med avseende å det antal innerkuvert och ytterkuvert, som böra beräknas för röstsedelsförsändelse genom make, må nämnas, att antalet gifta röstberättigade personer i riket utgör omkring 1,850,000. I vad mån makar komma att på ifrågavarande sätt biträda varandra vid omröstningen är givetvis i hög grad vanskligt att uttala sig om, och saknas därutinnan statistik från 1921 års riksdagsmannaval. Vid anskaffande av kuvert av motsvarande slag för sagda val beräknades upplagens storlek efter 50 procent av antalet hustrur i rösträttsåldern. Emellertid visade sig denna upplaga icke motsvara de inkomna rekvisitionerna. För ändamålet torde nu böra iordningställas omkring 500,000 innerkuvert och lika många ytterkuvert.

Valsedelsförsändelser från bortavarande yrkes- och tjänstemän förekommo vid riksdagsmannavalen 1921 i jämförelsevis obetydlig utsträck-

ning, nämligen tillhopa endast 1,077 försändelser. Med hänsyn till ovissheten i vilken utsträckning dylika försändelser komma att brukas vid förbudsomröstningen samt det stora antal platser, där de för försändelserna erforderliga kuverten skola finnas tillgängliga, bör antalet icke tilltagas för litet. Omkring 75,000 kuvert av varje sort — innerkuvert och ytterkuvert — torde böra beräknas.

För anskaffande av ovan nämnda kuvert av olika slag till ett antal av tillhopa 4,150,000, torde, enligt av statens tryckerisakkunnige verkställd uppskattning, böra beräknas omkring 43,350 kronor, därvid tagits i beräkning, att de vanliga kuverten och innerkuverten skola förses med utskärning för röstsedelns stämplande och snöre för underlättande av kuvertens öppnande. Härtill kommer tryck å inner- och ytterkuvert samt den särskilda blankett, som skall medfölja det vid röstsedelsförsändelse från yrkes- eller tjänsteman använda innerkuvertet. Nämnda tryck och blankett beräknas betinga en kostnad av omkring 7,350 kronor.

Ovan omnämnda omslag för inläggning och förvaring av röstsedlar torde, i likhet med förfarandet vid riksdagsmannaval, kunna anordnas såsom kuvert i stort format av starkt papper. Enär sedlar av olika slag skola förvaras i särskilda omslag och sådana dessutom kunna erfordras vid olika tillfällen, måste hos varje omröstningsförrättare finnas flera av dem. Det erforderliga antalet kan, med utgångspunkt från att omröstningsdistrikten äro omkring 3,580, förslagsvis beräknas till 30,000 och kostnaderna till 2,500 kronor.

Vad slutligen angår utgifterna för formulär till förrättningsprotokoll, anslag rörande omröstningspropositionen och promemorior till ledning för förrättningen, torde dessa jämte kostnaderna för övrigt tryck, som må ifrågakomma, samt ifrågavarande kungörelses införande i tidningarna m. m. kunna uppskattas till omkring 5,800 kronor.

Sammanlagda beloppet av de kostnader, som statsverket, enligt vad ovan nämnts, sålunda skulle hava att bestrida för förbudsomröstningen, uppgår till omkring 70,000 kronor. Detta belopp torde begäras av riksdagen att utgå på tilläggsstat för år 1922.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anskaffande av röstsedlar, kuvert och omslag att användas vid den folkomröstning angående rusdrycksförbud, som under år 1922 skall äga rum, ävensom för andra av samma omröstning föranledda kostnader av här ovan omnämnda slag å tilläggsstat för år 1922 under andra huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa ett belopp av 70,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan finner Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten gott lämna bifall; och skall till riksdagen avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Oskar Adelsohn.